

Vrednotni habitusi kot empirična tipologija

POVZETEK: V članku je opisan in z metodološkega vidika ovrednoten proces nastajanja empirične tipologije na osnovi ključnih vrednot in stališč. Sam proces je sestavljen iz osnovnega hierarhičnega združevanja v skupine, prepoznavanja možnih razvrstitev, preverjanja njihove optimalnosti z metodo voditeljev, izbire iz statističnega in teoretskega vidika najprimernejše razvrstitve ter končno še osnovne in dopolnilne opredelitve vsebine oziroma pomena tipov.

KLJUČNE BESEDE: tipologija, razvrščanje v skupine, hierarhično združevanje v skupine, metoda voditeljev, profili skupin

Slovenijo 21. stoletja opredeljuje pet vrednotnih habitusov oziroma pet velikih političnih mentalitet, ki so v logični homologiji z najrazličnejšimi pojavnimi oblikami svoje realizacije, npr. od glasbenega okusa preko nakupnih navad, posedovanja dobrin in spremljanja medijev do političnih stališč in volilnih izbir. Njihov teoretski temelj, njihova vsebina in njihov pomen so razčlenjeni v predhodnjem članku (Luthar v tej številki Družboslovnih razprav).

Teh pet vrednotnih habitusov je rezultat segmentacije anketirancev na osnovi odnosa do etnocentričnih nacionalnih mitov in odnosa do tujine, na osnovi nagnjenosti k moralizaciji in predpisovanju oziroma ne-tolerantnosti do drugačnih okusov, praks, identitet, na osnovi odnosa do »Drugih« ter na osnovi stališč o političnih temah, ki so bile v času anketiranja v Sloveniji zaznamovalne in razločevalne (osnovne statistike, analize in opisi uporabljenih spremenljivk so v prilogi).

Pet vrednotnih habitusov je torej rezultat empirične tipologije oziroma razvrstitve anketirancev v pet skupin glede na njihovo vrednotno/etično orientacijo. V metodološkem smislu smo analitično določili tipe anketirancev po večjih vrednotno/etičnih lastnostih hkrati, tako, da so znotraj vsakega tipa med seboj po vseh lastnostih hkrati čim bolj podobni, tipi med seboj po vseh lastnostih hkrati čim bolj različni, tipologija pa je pomensko (vsebinsko, teoretsko) relevantna. Pri tem nismo v metodi sami postavili nikakršnih dodatnih omejitev niti glede števila tipov ali njihove velikosti, niti glede njihove vsebine oziroma pomena.

Kot pri vsaki empirični tipologiji, kjer enote razvrščamo v vnaprej neznano število vsebinsko še neprepoznanih skupin, ne pa zgolj uvrščamo v že znane skupine z določenim pomenom, je bila določitev optimalnega števila segmentov kombinacija statističnih

meril optimalnosti razvrstitve v določeno število skupin ter teoretskih/vsebinskih kriterijev glede lastnosti, vsebine oziroma pomena segmentov. Zato je odločitev o številu segmentov hkrati odločitev o njihovi vsebini in kot taka bistvenega pomena za samo tipologijo ter vredna podrobnejše razčlenitve.

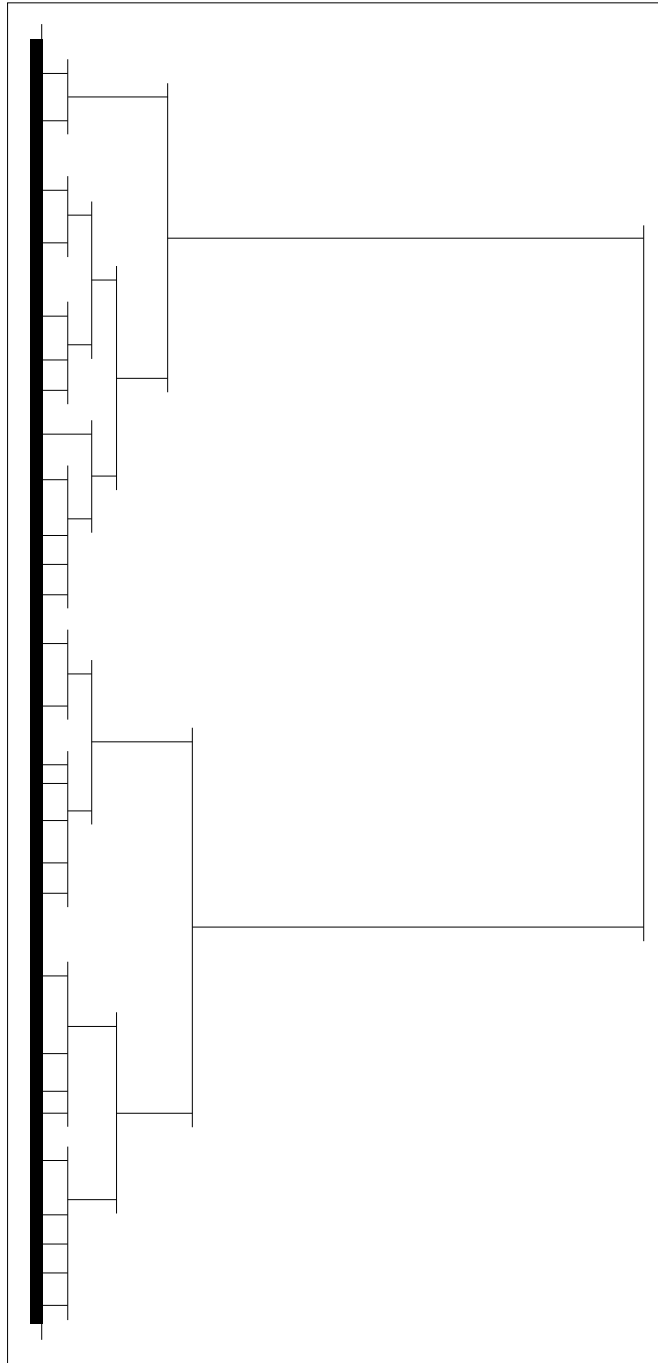
Tako kot obstajajo različna statistična merila optimalnosti, ki sicer vsa sledijo cilju kar največje podobnosti znotraj tipov in kar največje različnosti med njimi, vendar ju različno kvantificirajo in vrednotijo, obstajajo tudi različni teoretski okvirji preučevanja segmentacije potrošniške družbe. Ti postavljajo različne zahteve glede števila segmentov, njihove vsebine oziroma umeščenosti v modele, stopnje njihove prepoznavnosti, stopnje njihove sociodemografske določljivosti ipd. Dobra segmentacija tako ne zahteva le usklajevanja med statističnimi merili in teoretskimi modeli, temveč tudi znotraj statističnih meril in znotraj teoretskega okvirja. Odločitev o številu tipov ni samostojna in od celote ločena tehnična odločitev, ampak s celoto tesno povezana vsebinska odločitev, ki vsebino pravzaprav veliki meri celo določa.

Odgovor na vprašanje o številu tipov je zato običajno mogoč šele potem, ko je proces segmentacije že v celoti končan ter kvantitativno in kvalitativno ovrednoten, oziroma potem, ko smo preučili postopek hierarhičnega združevanja v skupine, izdvojili možne rešitve, z nehierarhičnimi metodami preverili njihovo optimalnost ter vsebinsko ovrednotili možne rešitve. Kot to v nadaljevanju sledi za vrednotno tipologijo...

1. Hierarhično združevanje v skupine

Z metodami za hierarhično združevanje v skupine lahko hitro in nazorno »pregledamo« vse možne razvrstitve. Metoda temelji na postopnem (hierarhičnem) združevanju po dveh enot (posameznikov ali skupin ali posameznikov in skupin) v novo skupino. Na začetku je vsak posameznik samostojen, na koncu pa so po velikem številu korakov (število enot minus 1) vsi posamezniki združeni v eno skupino. Potek tega postopnega združevanja je pregledno prikazan v obliki drevesne sheme združevanja. Odločitev o optimalnem številu tipov na osnovi pregleda drevesne sheme združevanja je ena od najpogosteje uporabljenih statističnih praks. Optimalna je tista segmentacija, pri kateri so dovolj podobne enote že združene, združevanje preveč različnih enot pa se še ni začelo. Različnosti (podobnosti) so v drevesni shemi ponazorjene z dolžinami vej drevesa – daljša je veja, večja je različnost (več npr. v Ferligoj 1989: 61 – 85).

Iz drevesne sheme hierarhičnega združevanja v skupine, ki je nastala z uporabo evklidske razdalje med enotami in Wardove metode združevanja na nestandardiziranih podatkih, je precej jasno razvidno, da se kot primerne kažejo razvrstitve v dve do šest skupin in morda še razvrstitev v devet skupin.

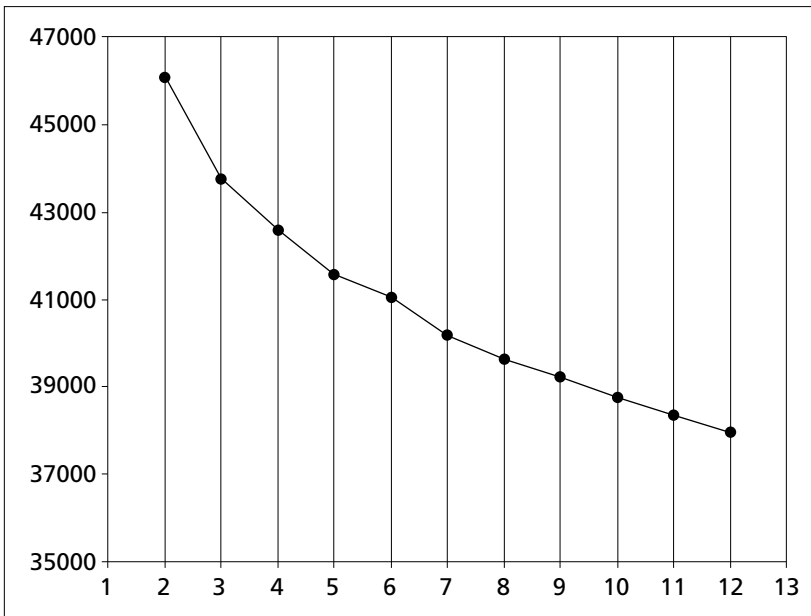
Shema 1: drevesna shema hierarhičnega združevanja v skupine

2. Metoda voditeljev

S hierarhičnimi metodami združevanja v skupine oziroma z drevesom združevanja pregledamo ves potek razvrščanja v skupine. Z nehierarhičnimi metodami, ki veljajo za boljše, pa lahko podrobneje pregledamo vsako razvrstitev v konkretno število skupin in razvrstitve med seboj primerjamo glede njihove optimalnosti.

Eden najbolj učinkovitih načinov primerjave razvrstitev je primerjava vrednosti Wardove kriterijske funkcije po zaporednih razvrstitvah. Najboljša je razvrstitev, pri kateri je padec kriterijske funkcije največji (več v npr. Ferligoj 1989: 52 – 58 in 92 – 95).

Vrednosti Wardove kriterijske funkcije smo z metodo voditeljev na nestandardiziranih podatkih izračunali za razvrstitve v od dve do dvanajst skupin. Vrednosti so predstavljene v grafu, iz katerega je razvidno, da v zaporedju razvrstitev ni nobene razvrstitve, ki bi bila bistveno boljša od ostalih ali bistveno slabša od ostalih. Kot nekoliko boljše se kažejo razvrstitve v tri, štiri ali pet skupin. Ni pa mogoče jasno določiti najboljše med njimi.

Graf 1: padanje Wardove kriterijske funkcije z naraščanjem števila skupin.

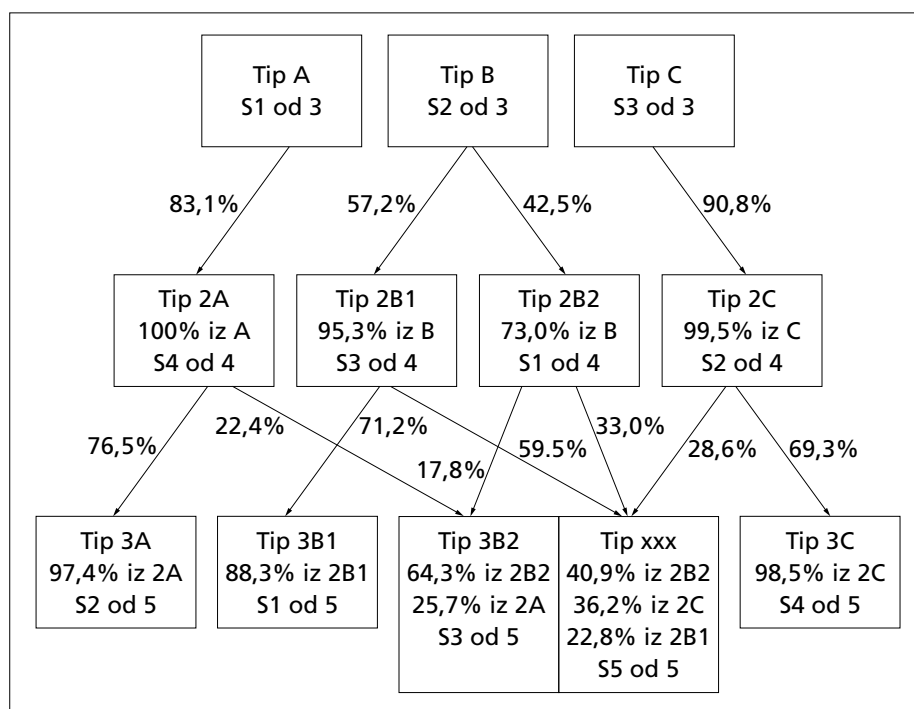
3. Razvrstitve v tri, štiri in pet skupin – ovrednotenje in primerjava rezultatov

Ker po statističnih merilih ne obstaja razvrstitev, ki bi bila jasno razpoznavna kot najbolj optimalna, je treba izbirati med enakovrednimi razvrstitvami v tri, štiri in pet skupin.

V pomoč je lahko podrobnejši vpogled v povezanost teh razvrstitev oziroma analiza prehajanja enot med možnimi razvrstitvami. Z dvorazsežnimi kontingenčnimi tabelami

lahko primerjamo razvrstitve (metoda voditeljev, nestandardizirani podatki) glede pripadnosti enot in ugotovitve strnemo v shemo.

V spodnji shemi je vsaka skupina (tip) predstavljena s pravokotnikom, v katerem je zapisana sestava skupine glede na prejšnjo razvrstitev. S puščicami je ponazorjen proces cepitev skupin pri nadaljnjih razvrstitvah. Ob puščicah so zapisani odstotki enot, ki so bili iz ene skupine »prerazporejeni« v drugo. Če za primer vzamemo skupine B (razvrstitev v tri skupine), 2B1 in 2B2 (razvrstitev v štiri skupine) lahko iz sheme hitro preberemo, da se je skupina B razcepila v dve novi skupini, v 2B1 in 2B2, pri čemer je skupina B v skupino 2B1 prispevala 57,2% enot, v skupino 2B2 pa 42,5% enot. Le 0,3% enot iz skupine B je bilo razvrščenih v drugi dve od štirih skupin. V skupini 2B1 je 95,3% enot iz skupine B (praktično vse) in le 4,7% enot iz drugih dveh skupin prve razvrstitve, v skupini 2B2 pa 73,0% enot iz skupine B (velika večina) in 27% enot iz drugih dveh skupin prve razvrstitve.

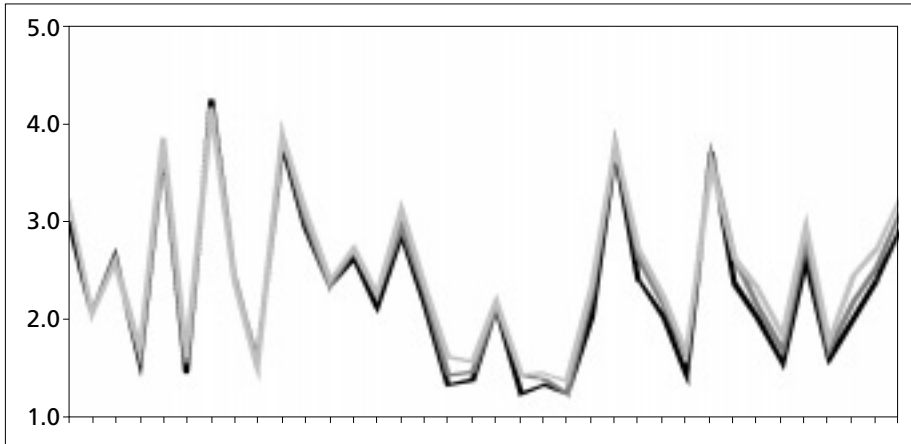

Shema 2: povezanost med možnimi razvrstitvami.

Iz sheme je razvidno, da ne glede na izbrano število skupin dva tipa vedno sestavljajo pretežno iste enote. Velika večina enot v tipu A pri razvrstitvi v tri skupine je ista kot v tipu 2A pri razvrstitvi v štiri skupine in v tipu 3A pri razvrstitvi v pet skupin. Podobno velja za tipe C, 2C in 3C. Ta dva tipa sta torej izrazito stabilna in vredna posebne pozornosti.

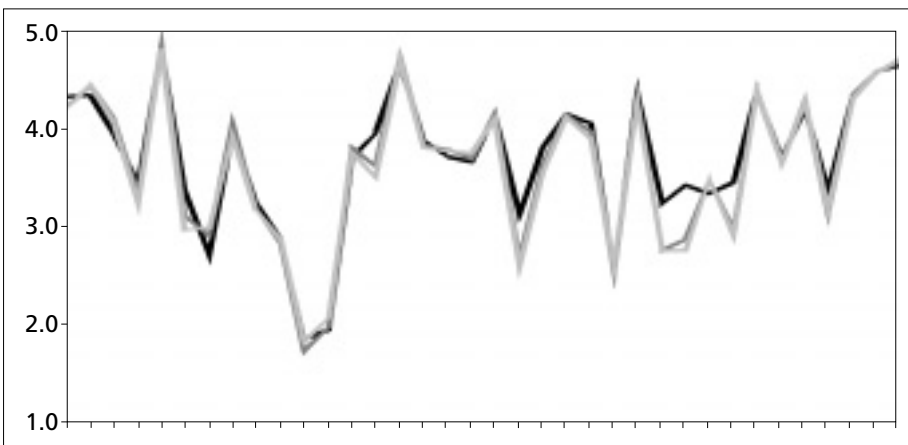
Sestava iz pretežno istih enot običajno pomeni tudi pretežno iste vsebinske značilnosti. Včasih pa pridobitev ali izguba nekaj izrazitih enot lahko opazno spremeni

vsebino tipa. Zato je smiselno v grobem primerjati značilnosti tipov, za katere domnevamo, da so stabilni ne glede na razvrstitev. Najprimernejši način je hitra primerjava s pomočjo profilov – vsakega od tipov predstavimo s črto, ki povezuje povprečne vrednosti enot tega tipa na vseh izbranih spremenljivkah.

Graf 2: profili prvega stabilnega tipa.

Iz prvega grafa profilov je razvidno, da so si tipi A, 2A in 3A med seboj izrazito podobni, saj se njihovi profili v večjem delu grafa med seboj dobesedno prekrivajo. Kjer prihaja do razlik, pa so te precej majhne. Velja tudi, da se s povečevanjem števila tipov razlike nekoliko večajo – najbolj izrazite lastnosti (leži bolj ob robovih merske lestvice – navpične osi) ima tip iz razvrstitve v pet skupin (najtemnejši profil), najmanj izrazite pa tip iz razvrstitve v tri skupine (najsvetlejši profil).

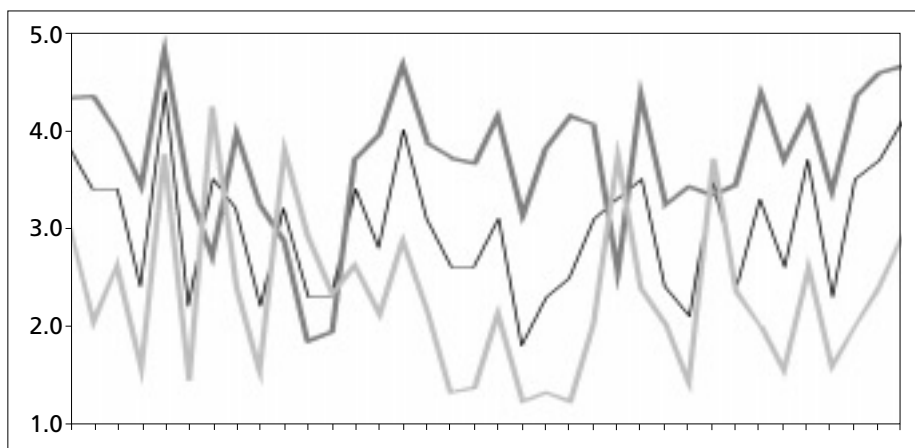

Graf 3: profili drugega stabilnega tipa.

Iz drugega grafa profilov je razvidno, da so si tudi tipi C, 2C in 3C med seboj izrazito podobni, saj se njihovi profili v velikem delu grafa med seboj prekrivajo. Kjer prihaja do razlik, so te tudi tu precej majhne. Enako velja tudi, da se s povečevanjem števila tipov razlike nekoliko večajo – najbolj izrazite lastnosti (leži bolj ob robovih merske lestvice – navpične osi) ima ponovno tip iz razvrstitve v pet skupin (najtemnejši profil), najmanj izrazite pa tip iz razvrstitve v tri skupine (najsvetlejši profil).

Pri vseh treh razvrstitvah, med katerimi se moramo odločiti, gre torej resnično za dva stabilna tipa, s katerima imamo opravka ne glede na število drugih tipov. Z večanjem števila skupin ta dva tipa postajata nekoliko izrazitejša, kar je dober vsebinski argument v prid razvrstitvi v pet skupin.

Zaradi njune stabilnosti in prisotnosti v vseh tipologijah je smiselno v grobem opredeliti vsebino teh dveh tipov, kar lahko najlažje storimo s primerjavo njunih profilov s povprečnim profilom. V spodnjem grafu sta tipa predstavljena s profiloma iz razvrstitve v pet skupin (svetli in temni, oba debelejša), dodan pa je povprečni profil vseh anketirancev (črn tanek).

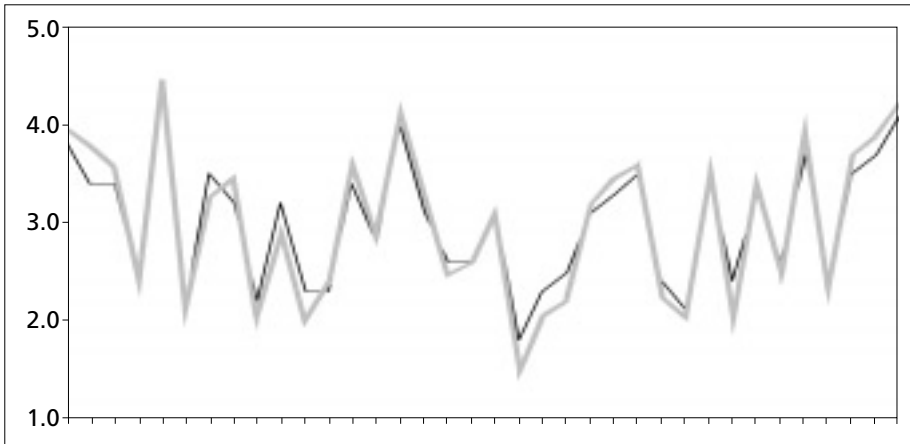
Graf 4: profili obeh stabilnih tipov in povprečni profil.

Za stabilna tipa je značilno, da sta zelo izrazita: profila se v precejšnjem delu grafa gibljeta blizu robov navpične osi (merske lestvice), hkrati pa se ves čas tudi precej razlikujeta od povprečja. Za stabilna tipa je značilno tudi, da sta si med seboj povsem različna – eden je zrcalna slika drugega. Gre torej za dva skrajna, nasprotna si tipa, ki se najbolj razlikujeta od dolgočasne »povprečne« sliki Slovenca oziroma Slovenke.

Iz sheme primerjav med razvrstitvami lahko razberemo še močno povezanost preostalih tipov med zaporednima razvrstitvama v tri in štiri skupine ter precej šibkejšo povezanost med zaporednima razvrstitvama v štiri in pet tipov.

Pri razvrstitvi v štiri skupine sta »srednja« dva tipa nastala iz »srednjega« tipa razvrstitve v tri skupine. Pri razvrstitvi v pet skupin sta dva od treh »srednjih« tipov nastala kot mešanica večih tipov prejšnje razvrstitve, eden pa je v grobem po sestavi enak »srednjemu« tipu prejšnje razvrstitve.

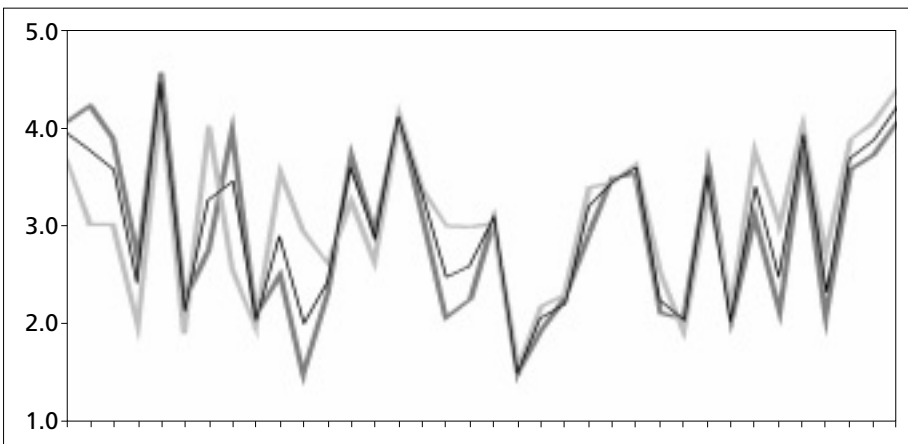
Tudi vsebino teh tipov je smiselno v grobem opredeliti, da bi lažje izbrali najprimernejšo tipologijo. Ponovno bomo tipe primerjali s pomočjo njihovih profilov in povprečnega profila. V prvem grafu bomo primerjali edini preostali tip iz razvrstitve v tri skupine (svetli profil) s povprečnim tipom (tanki črni profil).

Graf 5: Profil preostalega tipa pri razvrstitvi v tri skupine in povprečni profil.

Pri razvrstitvi v tri skupine je »preostali« tip praktično enak povprečnemu tipu. Razlik je malo (profila se večinoma prekrivata), če pa so, so zelo majhne (profila ležita skupaj).

Pri razvrstitvi v štiri skupine se iz tega povprečnega tipa izluščita dva nova tipa, v spodnjem grafu predstavljena s svetlim in temnim debelejšim profilom.

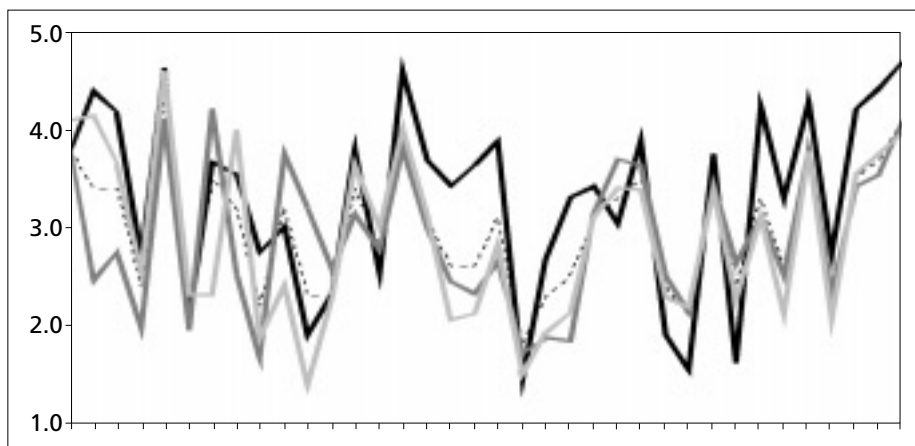
Graf 6: Profila preostalih tipov pri razvrstitvi v štiri skupine in povprečni profil.

Tipa sta sicer v glavnem podobna povprečnemu tipu oziroma »preostalemu« tipu pri razvrstitvi v tri skupine, hkrati pa se pri slabi četrtini spremenljivk od povprečja opazno razlikujeta. Ne gre sicer za tako velika odstopanja od povprečja ali za vrednosti

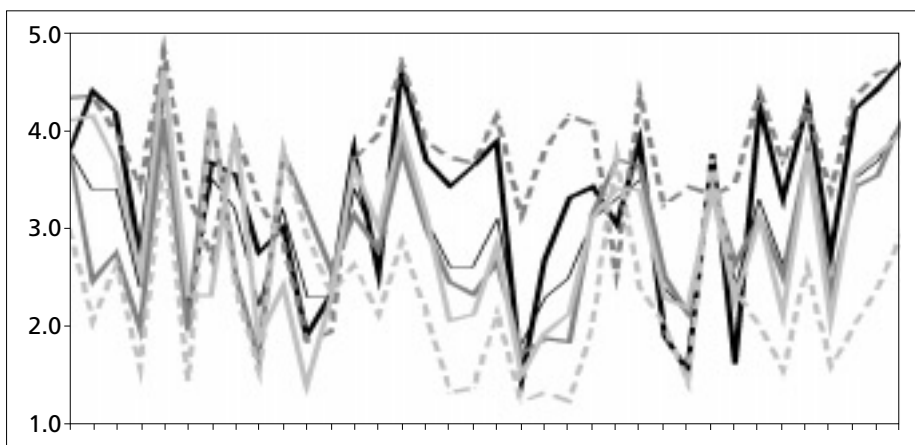
ob robovih merske lestvice, kot pri obeh skrajnih tipih. Hkrati pa sta tudi ta dva tipa zrcalna slika drug drugega prav povsod, kjer se razlikujeta od povprečja, in sta si zato nasprotna.

Pri razvrstitvi v pet skupin so »preostali« trije tipi v glavnem bolj samosvoja kombinacija večih prejšnjih tipov, v manjši meri tudi obeh stabilnih (skrajnih in nasprotnih).

Graf 7: Profili preostalih tipov pri razvrstitvi v pet skupin in povprečni profil.

Dva od treh tipov, svetli in temni, sta na videz podobna »srednjima« tipoma iz prejšnje razvrstitve. Ravno tako se gibljeta blizu povprečja, vendar se od povprečja opazno razlikujeta pri večih spremenljivkah, kot sta se tipa iz prejšnje razvrstitve. Tudi razlike so morda nekoliko večje. Hkrati tipa nista več zrcalni sliki pri vseh spremenljivkah, zato ne delujeta kot »pomirjena« skrajna tipa in sta zato zanimivejša za nadaljne analize.

Graf 8: Profil končnih petih tipov in povprečni profil.

Tretji, črni tip, je povsem samosvoj. Od povprečja (tokrat nakazanega s pikami) se razlikuje pri praktično vseh spremenljivkah, pri nekaterih bolj, pri drugih manj, vendar več, kot prej opisana svetli in temni tip. Od njiju je torej izrazitejši in bolj ekstremen ter po tem podoben skrajnima tipoma. Vendar ga ne moremo povezati niti z enim od obeh skrajnih tipov, saj se, kot je razvidno iz spodnjega grafa, v katerem sta dodana skrajna tipa (prekinjeni svetli in temni profil), giblje enkrat bližje enemu, drugič pa bližje drugemu. Pri nekaj spremenljivkah je celo malenkost bolj skrajn kot eden ali drugi skrajni tip.

Razvrstitev v pet skupin, ki je doslej veljala za eno od možnih, po kriterijih optimalnosti primernih rešitev, tako v vsebinskem smislu očitno ponuja največ pomena, to je: najbolj izrazita skrajna tipa, ob obeh skrajnih še tretji izraziti tip in dva sicer manj izrazita tipa, ki pa nista zgolj povprečna ali zgolj bolj umirjena skrajna tipa. Razvrstitev v pet skupin, predstavljeno v zadnjem grafu, smo zato prepoznali kot iskano razvrstitev. V naslednjem koraku pa smo vsebino segmentov še podrobneje opredelili, da bi potrdili njihove, iz profilov v grobem prepoznane, lastnosti in jih dopolnili s pomeni.

4. Osnovna opredelitev vsebine petih vrednotnih habitusov

Vsebino oziroma pomen vrednotnih habitusov je mogoče razbrati iz spodnje tabele, kjer je vsak tip označen glede na vsako od izbranih lastnosti. Znak »-« pomeni odstopanje v smeri večjega nasprotovanja (odklanjanja lastnosti), znak »+« pa v smeri večjega strinjanja (privzemanja lastnosti). Pri označevanju lastnosti habitusov je bila v prvem koraku pomembna različnost od skupnega populacijskega povprečja (vsaj tretjina enot na lestvici od 1 do 5), v nadaljnih pa najprej relativna (različnost povprečij) potem pa še absolutna (vsebina povprečij glede na mersko lestvico) različnost med samimi skupinami. Končni rezultat označevanja torej opisuje predvsem izstopajoče lastnosti obstoječih homogenih skupin, ne pa le njihovega razmerja do heterogene neoprijemljive populacije. Besedica »naj« v tabeli pomeni, da gre pri konkretni lastnosti za največje izstopanje. Kjer interpretacij vrednega oziroma izrazitega izstopanja ni bilo, je ostala celica tabele prazna. Povprečne vrednosti spremenljivk po habitusih in skupna povprečja, na osnovi katerih so izpeljane naše interpretacije v tej tabeli, so natisnjene v prilogi.

Iz tabele je razvidno, da praktično vse uporabljene spremenljivke ločujejo dobljene skupine oziroma, da si skupine niso različne le po nekaterih lastnostih, ampak v glavnem kar po skoraj vseh. Vsaka od uporabljenih spremenljivk, z eno samo izjemo, ločuje med seboj vsaj tri skupine, nekatere celo vseh pet. Ni pa nobene spremenljivke, ki v tipologiji ne bi odigrala vsaj minimalne vloge oziroma ne bi opisala nobenih razlik med skupinami. Ta »ločevalna moč« spremenljivk je sicer pomembna, ne more pa nadomestiti vsebinskih kriterijev in ustvariti rangov med spremenljivkami. Spremenljivkam, ki ločujejo več skupin med seboj, ne smemo samo zaradi tega pripisati večjega pomena kot pa spremenljivkam, ki ločujejo manj skupin med seboj. V vsebinskem smislu so vse razlike, tako med vsemi kot le med posameznimi skupinami, lahko pomembne in nenadomestljive. Prav zato jih v spodnjih vsebinskih interpretacijah dobljenih skupin dosledno upoštevamo.

Tabela 2 : povprečne lastnosti petih tipov (glede na povprečne lastnosti populacije in glede na relativne in absolutne razlike med skupinami).

Izbrane lastnosti	Svobodomiselni	Konservativni	Agresivni	Neprizadeti	Materinski
Vsaj enkrat na Triglav	naj -	naj +			+
Uhani v ušesa, ne pa v nos, popek	naj -	naj +	naj +	-	+
Nesmiselno zapravljati za drage obleke	naj -	+	naj +	naj -	-
Danes se mladina oblači neokusno	naj -	naj +	+	-	
Največ vredno kar v hiši storiš sam	naj -	naj +	+	-	+
Največ se družim s sosedi	naj -	naj +		-	
Uživa v daljših potovanjih po tujini	naj +	-		naj +	naj -
Otroku ne bi dovolil tetoviranja	naj -	naj +	+	naj -	naj +
Kuhanje naj ostane žensko delo	naj -	naj +	+	naj -	-
Rad imam nenavadne, eksotične jedi	naj +	-		naj +	naj -
Restavracije s tujimi kuhinjami	+	-	-	naj +	naj -
Prijatelji, večerja v restavraciji		-			
Nočem izstopati v nobenem pogledu	naj -	+	naj +	-	+
Vera v Boga	naj -	naj +	-		
Različni ljudje, previden, bolezen	naj -	naj +	naj +		
Preveč dober, ne bo spoštoval	naj -	naj +	+		
V Sloveniji samo Slovenci	naj -	naj +	+		-
Najprej odpustčati priseljence	naj -	naj +	naj +	-	-
Ženske ustrežnejše za gospodinjstvo	naj -	naj +	+	-	-
Splav treba z zakonom prepovedati	naj -	naj +	-		-
Homoseksualnost je treba zdraviti	naj -	naj +	+	-	-
Ne bi homoseksualca za prijatelja	naj -	naj +	+	-	-
Mladina je danes bolj pokvarjena	naj -	naj +	+		
Homoseksualni, enake pravice	naj +	naj -	-	naj +	
Slovenci, dolžnost imeti več otrok	naj -	naj +	+		
Še nekaj spomenikov domobrancem	-	naj +	naj -		
Šole, poudarjati krščanske vrednote	naj -	naj +	naj -		
Partizanska borba bila upravičena	+	-	+		-
Prav da zdravnik lahko odkloni splav		naj +	naj -	+	-
Več kriminala, preveč tujcev	naj -	naj +	naj +	-	-
Slovenci ločiti od drugih na prvi pogled	naj -	naj +	+		-
Nekateri narodi, nikoli znali živeti v miru	naj -	naj +	naj +		
Policija, preganjati beračenje po ulicah	naj -	naj +	+		-
Narodi, nikoli znali ceniti trdega dela	naj -	naj +	naj +		
Begunci in pregnanci, hvaležni Sloveniji	naj -	naj +	naj +		

Za prvo od obeh skrajnih in izrazitih skupin, ki zajema 20,2% vseh enot, je značilno »svobodomiselnost« stališče tako glede odprtosti do tujine kot glede ženskih vlog in odnosa do drugačnosti, vključno z drugače spolno usmerjenimi. Pripadniki te skupine jasno in odločno zavračajo vse nacionalistične mite, ki smo jim jih ponudili v presojo. So antiavtoritativni, nepredpisovalni in najbolj sekularizirani del slovenske družbe.

Za drugo od obeh skrajnih in izrazitih skupin, ki zajema 17,5% vseh enot, je značilno, da predstavlja nasprotni pol. »Konservativni«, predpisovalni, skromni in neuživaški, njihovo socialno življenje je zreducirano na lokalne odnose (sosedje, sorodniki), so verni, pristajajo na nacionalne mite, njihov etični profil združuje skrajne trditve, kot so: pravico do splava bi bilo treba z zakonom prepovedati, homoseksualnost je kriminal, kuhanje je žensko delo, mladina je bolj pokvarjena in nevzgojena kot nekdanja.

Za tretjo skupino, ki smo jo pri profilih opisali kot samosvojo in vključuje 19,6% vseh enot, je najbolj značilen izključevalni in agresivni nacionalizem ter predpisovalnost oziroma težnja po normativni in univerzalni veljavnosti lastnih praks, okusa ali preferenc. Soglašajo z najbolj skrajnimi izključevalnimi in nacionalnimi miti, v vseh vidikih so izraziti nacionalisti, hkrati pa so bolj moderni in zmerni v svojih stališčih do ženske vloge v družbi in do pravic homoseksualcev. Omejeni so na nacionalno in predvsem lokalno okolje in izrazito sekularizirani, bolj uživaški, manj skromni, a hkrati bolj jezni in agresivni.

Preostali dve skupini, ki smo ju pri profilih označili za manj izraziti, a vendar precej drugačni od povprečja na eni strani in treh bolj ali manj skrajnih tipov na drugi strani ter sta medsebojno tudi nezrcalni skupini, vsebujeta po 22,5% in 20,2% vseh enot. Prvo od njiju opredeljuje po eni strani največja »neprizadetost« oziroma nevtralnost na področju stališč in vrednot, po drugi strani pa največji hedonizem na področju dobrin (privlačnost potovanj, dragih oblek, tujih kuhinj, ...). Pripadnik te skupine le nekoliko odklanja nacionalno mitologijo (pa ne prav izrazito), je liberalen na področju spolnih vlog in pravic istospolno usmerjenih ter izrazito nepredpisovalen in antiavtoritativen.

Drugo od njiju opredeljuje podobna nevtralnost na področju opredeljevanja do nacionalnih mitov, res pa nekatere ta skupina - nekoliko neprepričljivo - tudi odklanja. Čeprav je skupina precej religiozna, se zavzema za pravico do splava in je nevtralna do pravic homoseksualcev. Je izrazito neuživaška, nekoliko odmaknjena od vseh hedonističnih užitkov, prav nobene želje nima po potovanjih v tujino, modi in drugih »grehih«. Rada tudi etiketira in predpisuje na nekaterih »mejnih« področjih (npr. glede tetoviranja). Deluje nekako »materinsko«.

5. Zaključek: razširjena opredelitev petih vrednotnih habitusov

Vsebinsko oziroma pomen skupin smo dopolnili še z lastnostmi, ki niso bile uporabljene kot lastnosti za določanje vrednotnih tipov, teorija pa, vsaj mestoma, predpostavlja njihovo homologijo (podrobneje v članku Lutharjeve, v tej številki Družboslovnih razprav), ter tako po eni strani dopolnili opise habitusov po drugi pa dodatno preverili njihovo relevantnost. Dodali smo:

1. Sociodemografski oz. statusni položaj posameznika, pri katerem gre predvsem za značilnosti, ki govorijo o objektivnih virih, s katerimi razpolaga, in temu skladnih omejitvah (npr. življenjska faza, spol, urbanost/ruralnost, mesečni dohodek, izobrazba, strankarske preference, ...).
2. Življenjski svet, kjer gre za lastnosti, ki na splošno merijo posameznikove dispozicije in osmišljanje delovanja (npr. subjektivno občutenje življenja, motivacija, religioznost, duhovnost, nacija dobrega življenja, ...).
3. Potrošnja in posedovanje zaznamovalnih dobrin, način potrošnje, odnos do blagovnih znamk, potrošnja luksuza, prevladanje utilitarne ali sociabilne potrošnje, posedovanje dobrin, prakse, ki v našem kulturnem okolju predstavljajo komunikacijo posameznika z drugimi o samem sebi.
4. Kulturni kapital in kulturna oziroma medijska potrošnja, ki govori po eni strani o posameznikovi kulturni kompetenci (npr. znanje jezika), po drugi strani pa o preferencah in okusu v medijski in splošneje kulturni potrošnji (npr. uporaba interneta, priljubljena revija in časopis, glasbeni okus, ...).

Spodnja tabela (Tabela 3) strnjeno povzema značilnosti posameznih vrednotnih habitusov glede navedenih dodatnih lastnosti. Zgoraj opisana razdelitev teh lastnosti na štiri področja je v tabeli označena v prvem stolpcu, vendar je predvsem okvirna, saj posamezne lastnosti v različnih kontekstih lahko prispevajo različne pomene. Tabela je nastala na osnovi pregleda in interpretacij preko stotih kontingenčnih tabel, iz katerih povzemamo samo lastnosti, ki so bile izrazite in izstopajoče.

Iz tabele je na najbolj splošni ravni takoj razvidno, da se vrednotni habitusi v veliki meri razlikujejo po praktično vseh dodatnih lastnostih in da le redke lastnosti ločujejo le en habitus od ostalih. Takšna različnost habitusov po dodatnih lastnostih potrjuje in utrjuje smiselnost ustvarjene tipologije oziroma oblikovanja petih idealnih tipov na osnovi vrednotno/etične orientacije posameznikov. Vsebina te različnosti pa potrjuje domnevo o homologiji vrednotno/etičnega jedra življenjskih stilov z njihovimi kulturnimi, potrošnimi, vedenjskimi in številnimi drugimi pojavnimi oblikami.

Na bolj podrobni ravni je tabelo smiselno brati predvsem po stolpcih in tako dodatno opisati oziroma razpoznati vsakega od petih življenjskih stilov glede na njegove bolj »otipljive« in v življenjskostilnih raziskavah pogosteje uporabljene lastnosti. To podrobnejše branje je zaradi obsežnosti prepuščeno bralcu, vsebinsko pa je strnjeno tudi v predhodnem članku (glej Luthar, v tej številki Družboslovnih razprav).

Tabela 3 : povzete dodatne značilnosti petih vrednotnih habitusov

Svobodomiselni 20,2%	Konservativni 17,5%	Agresivni 19,6%	Neprizadeti 22,5%	Materinski 20,2%
Več do 30, manj nad 50 let	Manj pod 30, več nad 50 let	Manj pod 30 let	Več pod 30 let, manj starejših	več 30-50, manj pod 30 let
Več bolj izobraženih, tudi univerzitetno	Več moških	Več moških	Več srednje izobraženih	Več žensk
Več bolj izobraženih očetov, tudi univerzitet.	Več malo izobraženih	Manj najbolj izobraženih	Več srednje izobraženih	Več manj izobražen. očetov
Več bolj izobražen. mam, tudi univerzitetno	Več manj izobražen. očetov	Več malo izobražen. očetov	Več srednje izobražen. očetov	Več manj izobražen. očetov
Več višjega dohodka	Več manj izobraženih mam	Več manju izobraženih mam	Več srednje izobraženih mam	Več manj izobraženih mam
Več mesta	Več nižjega dohodka			Manj mesta
	Več vasi			
	Več jih nima pomivalnega stroja			
	Več jih nima sušilnega stroja			
Več jih ima kreditno kartico	Več jih nima kreditne kartice			Več jih nima kreditne kartice
Več jih ima PC	Več jih nima PC		Več jih ima PC	
Več jih ima GSM	Več jih nima GSM		Več jih ima GSM	
Več jih nikoli ne gre v cerkev, manj pogosteje	Več jih gre vsaj mesečno v cerkev, manj nikoli	Manj jih gre vsaj mesečno v cerkev		Manj jih nikoli ne gre v cerkev
				Manj jih posveča pozor. oblačenju
Manj jih vsak nakup dobro premisli	Več jih vsak nakup dobro premisli		Manj jih vsak nakup dobro premisli	Več jih v glavnem kupeje na razprod.
Manj jih ponavadi izbere cenejši izdelek	Več jih ponavadi izbere cenejši izdelek		Manj jih ponavadi izbere cenejši izdelek	
Več jih piše v angleščini	Manj jih piše v ang., več v lokalnih jezikih	Manj jih piše v angleščini	Več jih piše v angleščini	
Več jih razume film v angleščini	Manj jih raz. film v ang., več v lokalnih jezikih		Več jih razume film v angleščini	
Manj je naročenih na SLOVENSKE NOVICE in lokalne časopise	Manj je naročenih na DELO	Več jih je naročenih na SLO. NOVICE, VEČER ali DNEVNIK in lok.časopi.		
Več jih bere DELO		Nekoliko več jih bere VEČER ali DNEVNIK		
Več jih bere MLADINO	Manj jih bere MLADINO	Manj jih bere MLADIN in "poučne" revije		
Več jih bere tuje revije	Manj jih bere tuje revije			
Manj jih rado gleda telenovele	Večim so blizu telenovele		Manj jih rado gleda telenovele	
		Več jih rado gleda informativne oddaje	Manj jih rado gleda informativne oddaje	
Manj jih rado gleda slo. zabav. oddaje	Več jih rado gleda slo. zabav. oddaje	Več jih rado gleda slo. zabav. oddaje	Manj jih rado gleda slo. zabav. oddaje	

Svobodomiselni 20,2%	Konservativni 17,5%	Agresivni 19,6%	Neprizadeti 22,5%	Materinski 20,2%
Več jih rado gleda tujo pop kulturo	Manj jih rado gleda tujo pop kulturo	Manj jih rado gleda tujo pop kulturo	Več jih rado gleda tujo pop kulturo	Manj jih rado gleda tujo pop kulturo
Več jih neredno gleda tv novice				
Več je izrazitih uporab. interneta	Več je izrazitih neuporab. interneta	Več je neuporabnikov interneta	Manj je neuporabnikov interneta	Več je neuporabnikov interneta
Več jih rado menjava kraj počitnic	Več jih raje hodi na počitnice v isti kraj		Več jih rado menjava kraj počitnic	
Več se jih ne strinja, da veliko ve o modnih trendih	Manj se jih ne strinja, da veliko ve o modnih trendih		Več se jih ne strinja, da veliko ve o modnih trendih	Manj se jih ne strinja, da veliko ve o modnih trendih
Večim voditelji na TV niso vzor modnih trendov	Manj jih navede BZ		Več jih navede BZ	
	Večim so voditelji na TV vzor modnih trendov		Večim voditelji na TV niso vzor modnih trendov	
	Več jih nima denarja, da bi se ukvarjali z modo			
	Več jih za svoj način življenja ne potrebuje dosti denarja		Več jih za svoj način življenja potrebuje več denarja	
Več jih pri nakupih rado posega po novih stvareh	Pri nakupih jih izrazito več nerado posega po novih stvareh		Več jih pri nakupih rado posega po novih stvareh	Pri nakupih jih manj rado posega po novih stvareh
		Več jih izrazito nasprotuje obstoju "višje duhovne moči"		Manj jih nasprotuje obstoju "višje duhovne moči"
Manj se jih strinja s tem, da je nakup. priložnost, da gredo med ljudi	Več se jih izrazito strinja, da je nakup. priložnost, da gredo med ljudi		Več se jih strinja, da je nakup. prilož., da gredo med ljudi	
	Manj jih nasprot. nakupom kot druženju	Več jih nasprotuje nakup. kot druženju		
Več jih nasprotuje, da je nakupovanje užitek, toda manj bi jih prepustilo nakupe drugim	Več jih nakupe najraje prepusti drugim		Za več je nakupovanje užitek, vzamejo si čas, ne marajo prepoščati nakup. drugim	
Več jih ne sanjari o nakup., ko bo denar	Več jih sanjari o nakup., ko bo denar	Manj jih sanjari o nakup., ko bo denar		
Več jih ne mara nakupovati v velikih nakupovalnih centrih				
Več jih raje kupuje dražje kot vec	Več jih raje kupuje vec kot dražje		Več jih raje kupuje dražje kot vec	
Manj jih potovanja v tujino združuje z nakupovanjem				
Bolj niti/niti, manj pa se jih strinja, da izbira znane blagovne znamke				Več jih ne izbira znanih blagovnih znamk
			Več jih zanimajo tehnične novosti	Več jih ne zanimajo jih tehnične novosti

Svobodomiselni 20,2%	Konservativni 17,5%	Agresivni 19,6%	Neprizadeti 22,5%	Materinski 20,2%
<p>Več jih rado poskuša neznano hrano.</p> <p>Več jih pogosto je večerjo, kosilo zunaj</p> <p>Najraje imajo rock glasbo ("ostalo")</p> <p>Izrazito ne mara NZ glasbe</p> <p>Več jih dovolj zaupa vase</p> <p>Več jih je sproscenih v tuji družbi</p> <p>Več jih z lahkoto spreminja navade</p> <p>Bolj neopredeljeni, manj jih zavrača tveganje</p> <p>Več jih uživa v razburljivem življenju</p> <p>Več jih ceni ustvarjalno življenje</p> <p>Več je prepričanih, da homoseksualnost ni kriminal</p> <p>Več jih meni, da denar ni druga (za zdravjem) najvažnejša reč.</p> <p>"Zame dobro življenje pom. potovan. po tujini"</p> <p>Večkrat čisti in kuha kdorkoli ima čas, manjkra mati</p> <p>Več si jih privoščijo luksuzne počitnice</p> <p>Ženske v skupini ne odstopajo od populacij v uporabi kozmetike (razen mascara – več)</p> <p>Več je volivcev ZL, manj SDS in SLS+SKD</p>	<p>Manj jih rado pozizkuša neznano hrano</p> <p>Več jih redkokdaj je kosilo, večerjo zunaj</p> <p>Najraje imajo NZ glasbo</p> <p>Več jih premalo zaupa vase</p> <p>Več jih ni sproscenih v tuji družbi</p> <p>Več jih težko spreminja svoje navade</p> <p>Več jih nekoliko bolj sprejema tveganje</p> <p>Več jih ne mara razburljivega življenja</p> <p>Manj jih ceni ustvarjalno življenje</p> <p>Več je prepričanih, da je homoseksualnost kriminal</p> <p>Več jih meni, da je denar druga (za zdrav.) najvažnejša reč</p> <p>"Zame je dobro življenje biti doma, gledati TV in opravljati domača opravila"</p> <p>Manj si jih privoščijo luksuzne počitnice</p> <p>Ženske v skupini izrazito manj uporabljajo kozmetiko</p> <p>Več jih ne hodio v zasebne zobozdravstvene ordinacije</p> <p>Izrazito več je volivcev SDS, več tudi SLS+SKD, manj ZL, SNS, SMS</p>	<p>Več jih redkokdaj je kosilo, večerjo zunaj</p> <p>Nekoliko bolj radi imajo NZ glasbo</p> <p>Izrazito ne mara rocka ("ostalo")</p> <p>Več jih težko spreminja svoje navade</p> <p>Več jih nekoliko bolj zavrača tveganje</p> <p>Več jih je nevtralnih</p> <p>Več jih meni, da je denar druga (za zdrav.) najvažnejša reč</p> <p>"Potovanja po tujini zame ne predstavljajo dobrega življenja"</p> <p>Kuha in čisti večkrat mati in manjkra kdor ima čas</p> <p>Nekoliko več je voliv. SNS in nekoliko manj je abstinentov</p>	<p>Več jih rado poskuša neznano hrano</p> <p>Več jih pogosto je večerjo, kosilo zunaj</p> <p>Najraje imajo rock glasbo ("ostalo")</p> <p>Izrazito ne mara NZ glasbe</p> <p>Več jih bolj sprejema tveganje ali pa so neopredeljeni</p> <p>Več jih uživa v razburljivem življenju</p> <p>Več jih ceni ustvarjalno življenje</p> <p>Več je prepričanih, da homoseksualnost ni kriminal</p> <p>Manj jih meni, da je denar druga (za zdrav.) najvažnejša reč</p> <p>"Zame je dobro življenje potovanja po tujini, hoditi na koncerte in predstave"</p> <p>Manj se jih ne ukvarja z nobenim športom/več jih igra tenis in smuča</p> <p>Manj krat čisti in kuha le mati</p> <p>Več si jih privoščijo luksuzne počitnice</p> <p>Ženske v skupini nadpovprečno uporabljajo kozmetiko</p> <p>Več je volivcev SMS</p>	<p>Več jih ne mara poskušati neznanne hrane</p> <p>Več jih redkokdaj je kosilo, večerjo zunaj</p> <p>Najraje ima popev. in NZ, ne rock ("ostalo")</p> <p>Več jih težko spreminja navade</p> <p>Več jih zavrača tveganje</p> <p>Več jih ne mara razburljivega življenja</p> <p>Manj jih ceni ustvarjalno življenje</p> <p>Več je prepričanih, da homoseksualnost ni kriminal</p> <p>"Zame je dobro življenje obiskovanje prijateljev in sorodnikov"</p> <p>Večkrat čisti in kuha mati</p> <p>Manj si jih privoščijo luksuzne počitnice</p> <p>Ženske v skupini manj uporabljajo kozmetiko</p>

Literatura

- Blalock, Hubert. M. (1960): *Social Statistics*. Mladinska knjiga, Ljubljana.
- Batagelj, V. (1988): *Generalized Ward and Related Clustering Problems*. V Bock, H.H. (ur.): *Classification and Related Methods of Data Analysis*: 67 - 74. Amsterdam: North-Holland.
- Johnson, Richard. A in Dean W. Wichern (1992): *Applied multivariate statistical analysis*. Prentice Hall. International, London.
- Dillon, W.R. in Goldstein, M. (1984): *Multivariate Analysis*. New York: Wiley.
- Everitt, B. (1974): *Cluster Analysis*. London: Heinemann Educational Books.
- Ferligoj, A. (1989). *Razvrščanje v skupine - izbrane teme*. Ljubljana: Metodološki zvezki 4.

Priloge

Opisne statistike izbranih lastnosti

Opisne statistike lastnosti, ki opredeljujejo vrednotne habituse, so natisnjene v spodnji tabeli. Pri spremenljivkah ni večjih in usodnejših odstopanj od normalne porazdelitve, čeprav vse niso povsem normalno porazdeljene. Največje in hkrati edino pomembnejše odstopanje najdemo pri peti spremenljivki, kjer gre za visoko enotnost anketiranih glede strinjanja z izjavo.

Razpršenost odgovorov je je pri vseh spremenljivkah približno enaka: nekje med 1.03 in 1.16, kar pomeni zmerno razpršenost, ki pa hkrati nakazuje dovolj velike razlike med anketiranci, zanimive za nadaljne analize.

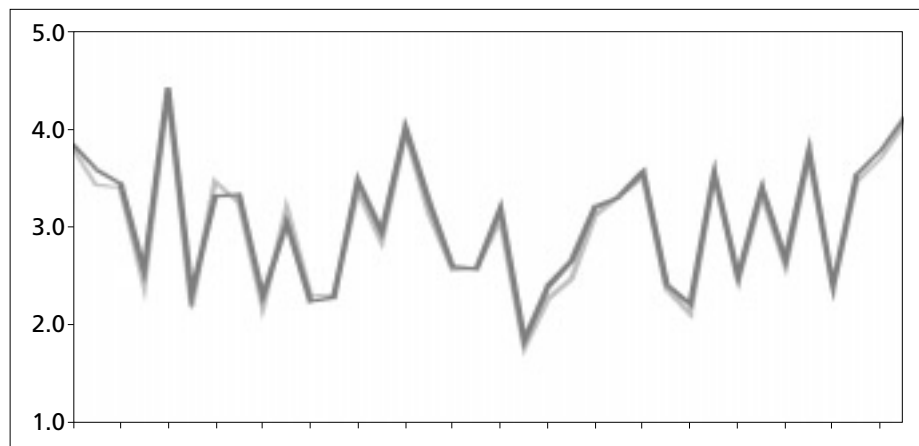
Standardne napake povprečij so pri vseh spremenljivkah zelo nizke, kar pomeni, da so zaradi ozkega 95% intervala zaupanja povprečja na populaciji praktično enaka vzorčnim povprečjem.

Vse statistike so izračunane za 761 anketirancev, ki imajo znane vrednosti vseh za vrednotno tipologijo relevantnih spremenljivk. Iz spodnjega grafa pa je razvidno, da med njimi (761) in vsemi anketiranci (1213), ni nikakršnih omembe vrednih razlik. Profila povprečij pri relevantnih spremenljivkah se preprosto prekrivata. Svetlejši profil upošteva le tiste enote, ki imajo veljavne vrednosti pri vseh relevantnih spremenljivkah, temnejši pa tiste, ki imajo veljavne vrednosti pri vsaki spremenljivki posebej.

Tabela 4 : Opisne statistike lastnosti, ki opredeljujejo vrednotne habituse

Izbrane lastnosti	Povprečje	Standard. napaka povprečja	Standard. odklon	Asimetričnost	Sploščenost
Vsaj enkrat na Triglav	3,80	,05	1,36	-,911	-,424
Uhani v ušesa, ne pa v nos, popек	3,43	,06	1,61	-,419	-1,440
Nesmiselno zapravlјati za drage obleke	3,40	,05	1,41	-,422	-1,104
Danes se mladina oblači neokusno	2,40	,05	1,38	,513	-1,064
Največ vredno kar v hiši storiš sam	4,37	,04	1,03	-1,803	2,605
Največ se družim s sosedi	2,19	,05	1,45	,812	-,844
Uživa v daljših potovanjih po tujini	3,47	,06	1,57	-,524	-1,286
Otroku ne bi dovolil tetoviranja	3,25	,06	1,59	-,233	-1,508
Kuhanje naj ostane žensko delo	2,17	,05	1,44	,824	-,803
Rad imam nenavadne, eksotične jedi	3,19	,05	1,47	-,255	-1,318
Restavracije s tujimi kuhinjami	2,29	,05	1,34	,536	-1,109
Prijatelji, večerja v restavraciji	2,31	,05	1,34	,524	-1,120

Izbrane lastnosti	Povprečje	Standard. napaka povprečja	Standard. odklon	Asimetri- čnost	Splošče- nost
Nočem izstopati v nobenem pogledu	3,37	,05	1,30	-,382	-,941
Vera v Boga	2,84	,05	1,45	,097	-1,334
Različni ljudje, previden, bolezen	3,97	,04	1,23	-1,070	,101
Preveč dober, ne bo spoštoval	3,14	,05	1,33	-,285	-1,062
V Sloveniji samo Slovenci	2,56	,05	1,45	,299	-1,362
Najprej odpuščati priseljence	2,58	,05	1,51	,332	-1,370
Ženske ustrežnejše za gospodinjstvo	3,08	,05	1,46	-,188	-1,349
Splav treba z zakonom prepovedati	1,77	,05	1,24	1,396	,628
Homoseksualnost je treba zdraviti	2,27	,06	1,53	,716	-1,068
Ne bi homoseksualca za prijatelja	2,47	,06	1,57	,520	-1,285
Mladina je danes bolj pokvarjena	3,12	,05	1,49	-,242	-1,382
Homoseksualni, enake pravice	3,32	,05	1,46	-,362	-1,259
Slovenci, dolžnost imeti več otrok	3,51	,05	1,40	-,614	-,893
Še nekaj spomenikov domobrancem	2,37	,05	1,34	,479	-,944
Šole, poudarjati krščanske vrednote	2,11	,05	1,30	,806	-,650
Partizanska borba bila upravičena	3,53	,05	1,28	-,410	-,765
Prav da zdravnik lahko odkloni splav	2,45	,06	1,58	,527	-1,321
Več kriminala, preveč tujcev	3,33	,05	1,43	-,416	-1,152
Slovenci ločiti na prvi pogled	2,60	,05	1,49	,310	-1,348
Nekateri narodi, nikoli živeti v miru	3,72	,05	1,34	-,795	-,573
Policija, preganjati beračenje poulicah	2,38	,05	1,32	,529	-,921
Narodi, nikoli znali ceniti trdega dela	3,47	,05	1,39	-,479	-1,017
Naša država predobra do tujcev	3,71	,05	1,29	-,762	-,511
Begunci in pregnanci, hvaležni SLO	4,06	,04	1,16	-1,179	,534

Graf 9: Profila vrednotno segmentiranih anketirancev in vseh anketirancev

Tabela 5 : Povprečja po skupinah in skupno povprečje

Izbrane lastnosti	Svobodomiselni	Konservativni	Agresivni	Neprizadeti	Materinski	VSI
Vsaj enkrat na Triglav	4,10	3,01	3,82	4,33	3,78	3,80
Uhani v ušesa, ne pa v nos, popek	4,14	2,05	2,46	4,35	4,40	3,43
Nesmisel. zaprav. za drage obleke	3,65	2,63	2,75	3,96	4,18	3,40
Danes se mladina oblači neokusno	2,54	1,56	1,97	3,43	2,70	2,40
Največ vredno kar v hiši storiš sam	4,61	3,76	4,12	4,81	4,64	4,37
Največ se družim s sosedi	2,31	1,44	1,95	3,38	2,07	2,19
Uživa v daljših potovanjih po tujini	2,32	4,24	4,22	2,71	3,66	3,47
Otroku ne bi dovolil tetoviranja	4,00	2,40	2,53	3,97	3,55	3,25
Kuhanje naj ostane žensko delo	1,88	1,54	1,67	3,25	2,76	2,17
Rad imam nenavad., eksotične jedi	2,41	3,80	3,75	2,86	3,01	3,19
Restavracije s tujimi kuhinjami	1,39	2,93	3,20	1,85	1,90	2,29
Prijatelji, večerja v restavraciji	2,29	2,33	2,57	1,95	2,32	2,31
Nočem izstopati v noben. pogledu	3,64	2,62	3,14	3,71	3,81	3,37
Vera v Boga	2,99	2,12	2,77	3,96	2,53	2,84
Različni ljudje, previden, bolezen	4,01	2,87	3,81	4,67	4,60	3,97
Preveč dober, ne bo spoštoval	3,12	2,15	2,99	3,88	3,68	3,14
V Sloveniji samo Slovenci	2,06	1,32	2,45	3,72	3,44	2,56
Najprej odpuščati priseljence	2,12	1,38	2,33	3,66	3,64	2,58
Ženske ustrežnejše za gospodinjo.	2,82	2,13	2,65	4,14	3,89	3,08
Splav treba z zakonom prepoved.	1,50	1,23	1,72	3,13	1,45	1,77
Homoseksualnost je treba zdraviti	1,93	1,32	1,87	3,81	2,68	2,27
Ne bi homoseksualca za prijatelja	2,13	1,24	1,84	4,15	3,31	2,47
Mladina je danes bolj pokvarjena	3,10	2,02	3,15	4,06	3,43	3,12
Homoseksualni, enake pravice	3,41	3,74	3,70	2,55	3,04	3,32
Slovenci, dolžnost imeti več otrok	3,39	2,38	3,64	4,36	3,89	3,51
Še nekaj spomenikov domobranc.	2,29	2,02	2,50	3,24	1,90	2,37
Šole, poudarjati krščanske vredno.	2,18	1,42	2,13	3,43	1,54	2,11
Partizanska borba bila upravičena	3,38	3,71	3,44	3,34	3,76	3,53
Prav da zdrav. lahko odkloni splav	2,26	2,36	2,63	3,45	1,62	2,45
Več kriminala, preveč tujcev	3,11	2,00	3,11	4,38	4,24	3,33
Slovenca ločiti od drugih						
na prvi pogled	2,12	1,55	2,51	3,69	3,30	2,60
Nekateri narodi,						
nikoli znali živeti v miru	3,79	2,60	3,80	4,22	4,29	3,72
Policija, preganjati beračenje						
po ulicah	2,06	1,59	2,32	3,37	2,72	2,38
Narodi, nikoli znali ceniti trd. dela	3,55	2,00	3,42	4,34	4,21	3,47
Naša država predobra do tujcev	3,77	2,40	3,55	4,59	4,43	3,71
Begunci in pregnanci,						
hvaležni Sloveniji	3,98	2,93	4,11	4,66	4,70	4,06

Avtorjev naslov:

Dr. Samo Kropivnik
Fakulteta za družbene vede, Univerza v Ljubljani
p.p. 2547, 1000 Ljubljana
e-mail: samo.kropivnik@guest.arnes.si

*Rokopis prejet februarja 2002, revidirana verzija,
dokončno sprejeta za objavo, aprila 2002.
Po mnenju uredništva je članek uvrščen v kategorijo:
izvirni znanstveni članek (s kvantitativno argumentacijo).*